

УДК 336.71

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-04](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-04)

Баришевська І. В., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-3851-160X

e-mail: Baryshevskaiv@mnau.edu.ua

Мельник О. І., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-8639-7755

e-mail: melnikoi@mnau.edu.ua

Тішечкіна К. В., кандидат філологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри іноземних мов, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-1814-0813

e-mail: tishchkinakateryna@gmail.com

Кугляр А. А., здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0003-4724-3950

e-mail: kuglyar05@gmail.com

Адаптація банківських установ до кризових явищ та інноваційних процесів

Анотація. У статті розглянуто особливості та структуру банківської системи України в сучасних умовах. Проаналізовано причини процесу скорочення банківських установ України. Обґрунтовано актуальність подальшого розвитку українського онлайн-банкінгу. Розглянуто нормативно-правову базу, що регулює зазначений напрям діяльності банківських установ. Наведено сучасні види каналів дистанційного обслуговування банківським сектором, серед яких виокремлено інформаційний банкінг та транзакційний банкінг. Розглянуто переваги та недоліки цифрового банкінгу. Запропоновано здійснювати адаптацію банківських установ до кризових явищ та інноваційних процесів шляхом розвитку вітчизняного цифрового банкінгу. Доведено, що банківська система перебуває на етапі трансформації, стрімкий розвиток технологій дає поштовх для реалізації світових інновацій в банківській системі України, а відтак дозволяє підвищити рівень зручності та доступності для споживачів банківських послуг.

Ключові слова: економіка; криза; інновації; банківські установи; прогрес; фінансові технології.

Baryshevska Inna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Melnyk Olha, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Tishechkina Kateryna, PhD in Philology, Associate professor, Acting Head of the Department of Foreign Languages, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine.

Kuhlyar Anna, applicant higher education, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Adaptation of Banking Institutions to Crisis phenomena and Innovative Processes

Abstract. Introduction. Crisis phenomena in the economy force banking institutions to develop and adapt to innovation processes. Adaptation of banking institutions to the new operating conditions is important for their further functioning in the financial services market.

Purpose. In the modern world of financial technologies, the introduction and development of innovations in Ukrainian banking institutions is very important. It is based on the separation of risk factors and elements of innovative development in banking institutions of Ukraine.

¹Стаття надійшла до редакції: 20.11.2021

Received: 20 November 2021

Results. *The article considers the features and structure of the banking system of Ukraine in modern conditions. The reasons for the process of reducing the banking institutions of Ukraine are analyzed. The urgency of further development of Ukrainian online banking is substantiated. The normative-legal base regulating the specified direction of activity of banking institutions is considered. Modern types of remote service channels in the banking sector are presented, among which information banking and transactional banking are distinguished. The advantages and disadvantages of digital banking are considered. It is proposed to adapt banking institutions to the crisis and innovation progress through the development of domestic digital banking. It is proved that the banking system is at the stage of transformation, the rapid development of technology gives impetus to the implementation of global innovations in the banking system of Ukraine.*

Conclusions. *Adaptation of banking institutions to crisis phenomena and innovative progress is due to current trends in economic development, increased competition and globalization processes. The spread of digital banking in Ukraine and around the world is due to a number of benefits achieved by participants in this process. As with any activity, the provision of services in this way has disadvantages, but they do not hinder the effective operation of banking institutions. A positive aspect for economic development in modern conditions is that more and more Ukrainian banks are resorting to innovative technologies, which allows to increase the level of convenience and accessibility for consumers of a wide range of banking services.*

Keywords: *economy; crisis; innovation; banking institutions; progress; financial technologies.*

JEL Classification: *E51; G21*

Постановка проблеми. Банківська система є потужним зв'язувальним елементом усіх сфер економіки. Перебуваючи в умовах трансформації України до європейських стандартів та змін у внутрішньому функціонуванні банківського сектору під впливом технологічного прогресу, важливим є дослідити основні етапи вдосконалення діяльності банківських установ та їх пристосування до непередбачуваних подій світового масштабу. Адже, забезпечення потужності банківської системи є важливою умовою для забезпечення сталого економічного розвитку та досягнення синергетичного ефекту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням функціонування та розвитку банківської системи України в сучасних умовах займалось багато науковців та дослідників. Протягом останніх років банківський сектор України зазнав певної трансформації, яка насамперед пов'язана з різким скороченням банківських установ на території країни та прискореним розвитком інноваційних технологій. Питаннями розвитку банківської сфери займалися: Д. О. Гальперіна [1], О. В. Тарасова [2], Т. В. Корягіна [3], А. П. Сімон [3], В. М. Телятник [3], І. І. Грубінка [4] та інші. Проте, недостатньо розглянутим є питання щодо особливостей впровадження цифрового банкінгу в Україні та переходу українських банківських установ до світових стандартів інноваційної діяльності.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є визначення основних передумов та особливостей адаптації банківських установ України до кризових явищ й інноваційних процесів в сучасних умовах.

Основні результати дослідження. Сучасна банківська система України є дворівневою. Перший рівень займає Національний банк України (далі –

НБУ), який функціонує для проведення державної грошово-кредитної політики і підтримки стабільності національної грошової одиниці [5]. Тобто НБУ є центром емісії грошової маси, регулює курс гривні щодо інших валют та здійснює інші регулювання. Другий рівень у цій дворівневій системі займають банківські установи. Вони здійснюють акумуляцію тимчасово вільних грошових коштів із залученням їх на депозити, забезпечують фінансове обслуговування юридичних та фізичних осіб, надаючи їм кредити, здійснюючи розрахунково-касові, валютні операції тощо.

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» [5], банк – це юридична особа, яка має виключне право на основі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення грошових коштів фізичних та юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття та ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Різне скорочення кількості банківських установ (табл. 1), що відбувалося, починаючи з 2014 р., стало результатом значної трансформації у механізмі роботи всієї банківської системи України. Зокрема, з червня 2020 р. було встановлено новий мінімальний розмір регулятивного капіталу банку – 200 мільйонів гривень [6].

Зміна статутного капіталу банківської установи мала на меті поліпшення стійкості українських банків до негативних впливів і ризиків, а також забезпечення виконання основної своєї функції фінансового посередника на грошовому ринку. Але реалізація даної зміни в законодавстві не вплинула на реалізацію зазначеної мети. Це і стало однією з причин скорочення кількості банківських установ на території України [7].

Таблиця 1 Кількість діючих банків в Україні у 2008-2020 рр., од.

Роки	Кількість діючих банків в Україні, всього	в т.ч.:	
		банківські установи зі 100% іноземним капіталом	Банківські установи з вітчизняним капіталом
2008	175	47	128
2009	184	53	131
2010	182	51	131
2011	176	55	121
2012	176	53	123
2013	176	53	123
2014	180	49	131
2015	163	51	112
2016	117	41	76
2017	96	38	58
2018	82	38	44
2019	77	37	40
2020	75	35	40

Джерело: побудовано авторами за даними [7]

За даними табл. 1 спостерігається чітка тенденція до скорочення кількості банків, що здійснюють свою діяльність в Україні. За останні 10 років їх кількість скоротилась майже у 2,5 раза. Найменші темпи скорочення мали банківські установи зі 100% іноземним капіталом, а найбільші – банківські установи з вітчизняним капіталом.

Зважаючи на загальну тенденцію до зменшення кількості банків на території України (рис. 1), слід констатувати, що відбулось також і закриття російських банків. Також розпочався процес скорочення кількості відділень наявних банків.

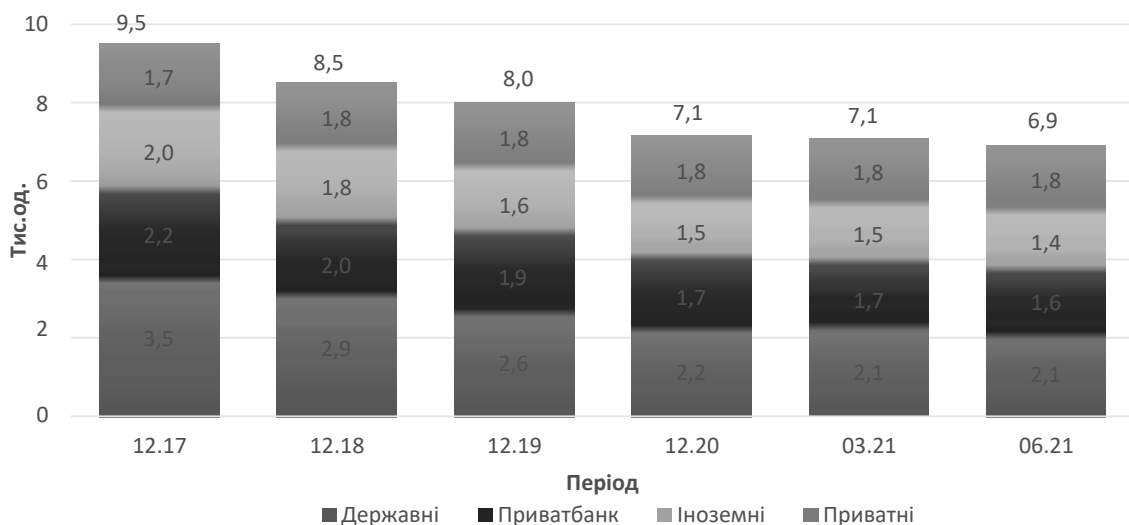

Рисунок 1 – Кількість структурних підрозділів банків, тис од

Джерело: побудовано авторами за даними [8]

Як свідчать дані рис. 1, спостерігається зменшення кількості структурних підрозділів банків протягом 2017-2021 років. Найбільш різке скорочення було протягом 2017-2018 років (на 1 тисячу одиниць). А в II кварталі 2021 р. скорочення відбулось на 200 одиниць.

У II кварталі 2021 р. банки активно скорочували мережу філіалів (рис. 1), найбільшу кількість скоротили ПриватБанк та Ощадбанк (відповідно 110 та 54), іноземні банки – 24 відділення. Лише приватні

банки відкривали нові філії – 17. У регіональному розрізі найбільше скорочення відокремлених підрозділів спостерігалось в Києві та Одеській області (відповідно 32 та 22) [8].

Із розвитком технологій онлайн-банкінгу відбувається також скорочення кількості наявних клієнтів у відділеннях, тому що більша частина населення почала користуватися онлайн-послугами (рис. 2).

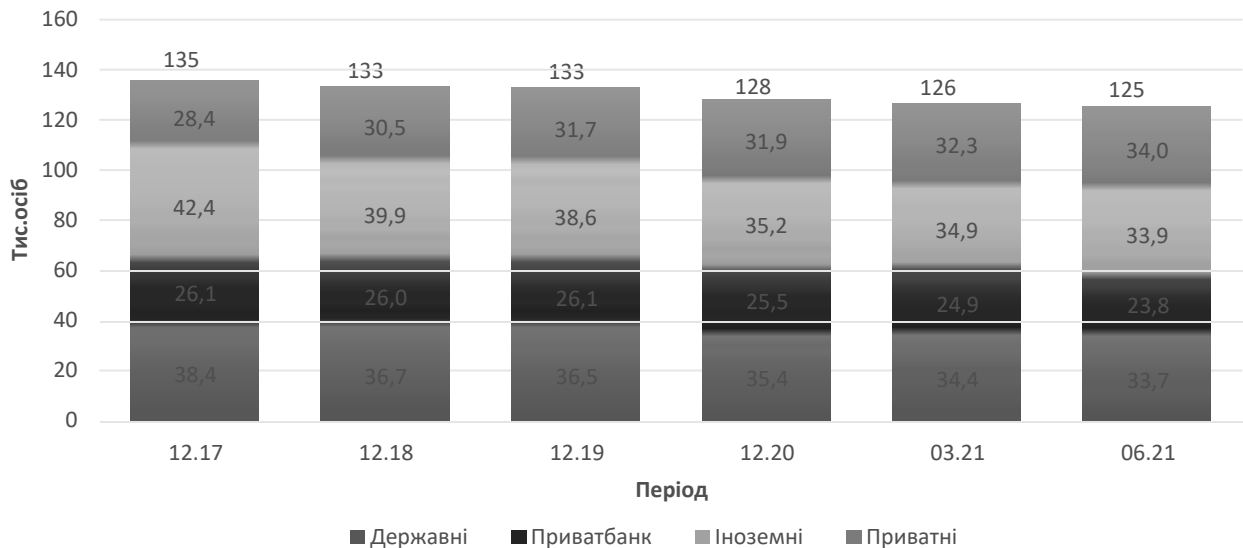

Рисунок 2 – Облікова чисельність штатних працівників банків, тис осіб

Джерело: побудовано авторами за даними [8]

Протягом II кварталу банківськими установами було звільнено 1,1 тис. працівників, найбільше скорочували персонал державні та іноземні банки. Проте, приватні банки найняли майже 1,7 тис. осіб.

Сучасні канали дистанційного обслуговування банківським сектором можна поділити на два види: інформаційний банкінг та транзакційний банкінг (рис. 3).

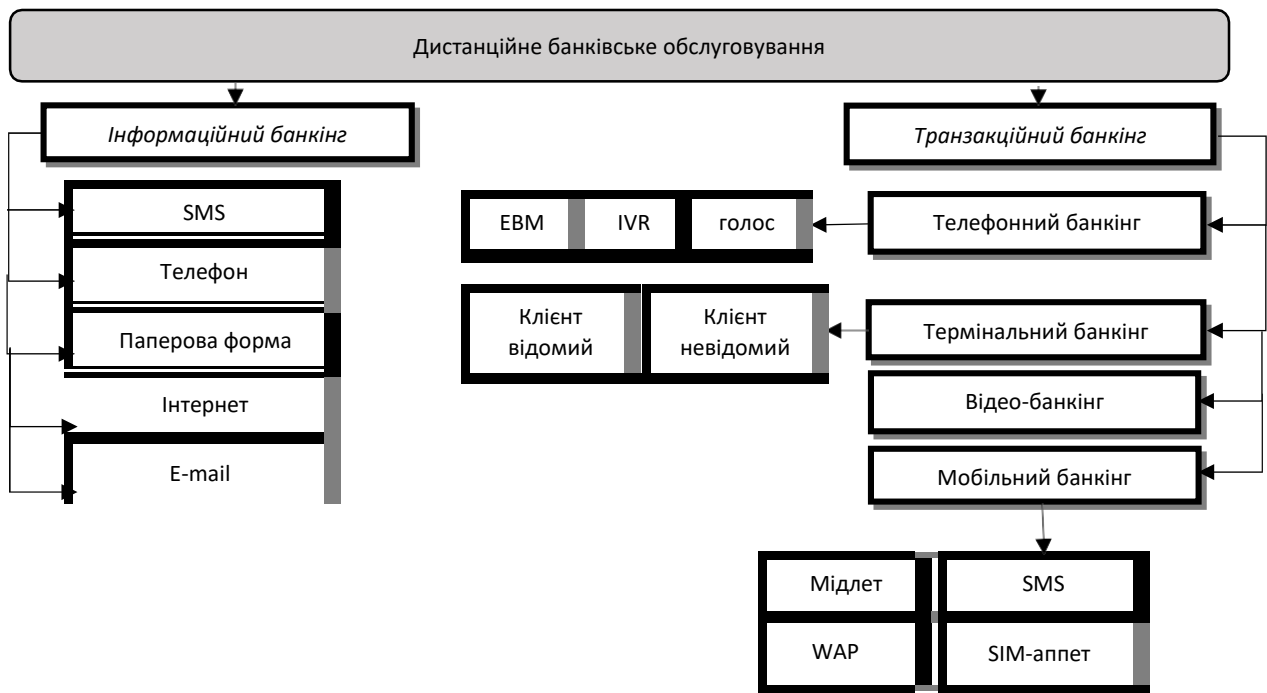

Рисунок 3 – Сучасні види каналів дистанційного обслуговування банківським сектором

Джерело: побудовано авторами за даними [11]

Здійснюючи обслуговування клієнтів через Інтернет-банк слід дотримуватися головних принципів у наданні банківських послуг:

- доступність;
- простота використання;
- конфіденційність;

- оперативність;
- комплексність;
- збереження цілісності інформації;
- автентифікація [9].

З розвитком інноваційних технологій банки почали адаптувати та розвивати свій функціонал. Зокрема, під

час пандемії COVID-19 були представлені нові продукти FinTech: 1) Trade Ledger, Wisefunding, Nimbla та NorthRow створили платформу андеррайтингу для кредиторів з метою пропозиції грошових коштів бізнесу, що зазнав негативного впливу пандемії COVID-19; 2) Innovesta з Ізраїлю розробила «COVID-19 Resilience Innodex» (CRI), що допомагає розрахувати оцінку ризику та здатність підприємств протистояти наслідкам пандемії [10].

Серед українських банків, які активно впроваджують інновації у свою діяльність та освоюють Інтернет-банкінг можна виділити: «ПриватБанк», «УкрСиббанк», «Укрсоцбанк», «Укрексімбанк», «ПУМБ», «Universal Bank», «Альфа-Банк», «ОТП Банк», «Індустріалбанк».

Приват 24 і Monobank зайняли лідируючі місця серед споживачів, піднявши якість таких додатків на дуже високий рівень. У 2020 р. Альфа-Банк презентував свій цифровий банк Sense SuperApp. Конкуруючи із вже відомими продуктами цифрового банкінгу, Альфа-Банк зміг створити потужний та зручний додаток зі своїм унікальним функціоналом – починаючи від повноцінної відеоідентифікації користувачів, закінчуючи гнучким налаштуванням інтерфейсу. Сьогодні він є лідером серед банків по завантаженню в AppStore і GooglePlay, а число його активних користувачів наближається до мільйона.

Оформлення цифрового банку, призначеного для користувача інтерфейсу, відображає бачення розробників. Зазвичай він обмежується списками рахунків і можливістю здійснювати за ними операції. Альфа-Банк першим запропонував клієнтові альтернативу – можливість зробити меню додатка таким, яким він сам хоче його бачити. Sense SuperApp створений за принципом десктопа – робочий стіл комп'ютера або екрана смартфона з іконками програм.

Додаток також має технологію drag'n'drop: щоб провести платіж в будь-якому мобільному інтернет-банку потрібно як мінімум відкрити відповідне меню; вибрати потрібний варіант платежу, рахунок списання та рахунок одержувача грошей. У Sense SuperApp є можливість одну іконку перетягнути на іншу на

робочому столі, після чого з'явиться вікно платежу з потрібними реквізитами. Наприклад, якщо в клієнта оформлений вклад із можливістю поповнення і він часто це здійснює, то можна створити для нього ярлик і перетягнути на нього ярлик рахунку, з якого буде поповнення. Далі залишиться тільки вказати суму і натиснути «Перевести».

Позитивним аспектом додатку є можливість контролювати всі підписки та сервіси, які зберегли токен (безпечний цифровий аналог для онлайн-оплати) вашої карти, і відключати ті, які втратили актуальність. Так можна бути впевненим, що з клієнта не будуть списувати гроші за те, що він уже не користується [12].

У сучасному світі Інтернет-банкінг можна розглядати як найкорисніший винахід після появи телефону. Проте, слід виділити й недоліки віртуального банку:

- проблеми з боку технічного та юридичного забезпечення нормального функціонування;
- незадовільний рівень підготовки фахівців;
- обережне ставлення населення до української банківської системи;
- небезпечність проведення транзакцій через Інтернет;
- низький рівень доступу в Інтернет віддалених селищ [13].

Висновок. Отже, адаптація банківських установ до кризових явищ та інноваційної діяльності обумовлена сучасними тенденціями економічного розвитку, посиленням конкуренції та глобалізацій ними процесами. Поширення цифрового банкінгу в Україні та світі обумовлено рядом переваг, яких досягають учасники даного процесу. Як і будь-яка діяльність, надання послуг в такий спосіб має і недоліки, однак вони не перешкоджають провадженню ефективної діяльності банківських установ. Позитивним аспектом для економічного розвитку в сучасних умовах є те, що все більше українських банків вдається до інноваційних технологій, що дозволяє підвищити рівень зручності та доступності для споживачів широкого спектра банківських послуг.

Література:

1. Гальперіна Д. О., Ольвінська Ю. О. Порівняльний аналіз банківської системи України та деяких країн світу. *Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень*: матер. конф. Одеса, 2015. С. 98–102.
2. Тарасова О. В. Стан і тенденції розвитку банківської системи України. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 3(23). С. 79–86.
3. Корягіна Т. В., Сімон А. П., Телятник В. М. Причини та наслідки «очищення» банківської системи України в умовах кризи та економічної нестабільності. *Молодий вчений*. 2016. № 12 (39). С. 759–762.
4. Грубінка І. І. Особливості розвитку та сучасного стану банківської системи України в контексті державної монетарної політики. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2017. № 10. С. 579–582.
5. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 груд. 2000 р. № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 24.11.2021).
6. Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні та визнання такими, що втратили чинність, деяких нормативно-правових актів Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 18 черв. 2020 р. № 77. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_18062020_77 (дата звернення: 24.11.2021).
7. Міністерство фінансів України : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 24.11.2021).

8. Огляд банківського сектору. *Періодичні видання Національного банку України* : веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=80799454> (дата звернення: 24.11.2021).
9. Деменков М. С. Інтернет-технології в обслуговуванні клієнтів банку. *Банківська справа*. 2009. № 1. С. 58-65.
10. How fintech affects banks and financial services? URL: <https://justcoded.com/blog/the-impact-of-fintech-on-banks-and-financial-services/> (дата звернення: 24.11.2021).
11. Котуранова Т. В., Вартоха Я. С., Александрова М. О. Інтернет-банкінг в Україні – інноваційний розвиток банківської сфери. *Економічний простір*. 2019. № 146. С. 43-56.
12. 10 причин установити Sense SuperApp – новий цифровой банк от «Альфы». URL: <https://minfin.com.ua/2021/07/22/65995882/> (дата звернення: 24.11.2021).
13. Коробова Г. Г. Банківська справа : підручник. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : Інфо, 2015. 320 с.

References:

1. Halperina, D. O. & Ol'vins'ka, Yu. O. (2015). Comparative analysis of the banking system of Ukraine and some countries of the world. *Statystyka – instrument sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen' : materialy konferentsii* [Statistics - a tool for socio-economic research: conference proceedings]. Odesa, 98–102 [in Ukrainian].
2. Tarasova, O. V. (2014). State and tendencies of development of the banking system of Ukraine. *Ekonomika kharchovoyi promyslovosti*, 3 (23), 79–86 [in Ukrainian].
3. Koryagina, T. V., Simon, A. P., & Calf, V. M. (2016). Causes and consequences of «cleansing» of the banking system of Ukraine in a crisis and economic. *Molody vchenyy*, 12 (39), 759–762 [in Ukrainian].
4. Grubinka, I. I. (2017). Peculiarities of development and current state of the banking system of Ukraine in the context of state monetary policy. *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, 10, 579–582 [in Ukrainian].
5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2000). On banks and banking (Act No. 2121-III, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> [in Ukrainian].
6. National Bank of Ukraine. (2020). On Amendments to the Instruction on the Procedure for Regulating the Activities of Banks in Ukraine and Recognition of Certain Regulations of the National Bank of Ukraine as Repealed (Resolution No. 77, June 18). Retrieved from https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_18062020_77 [in Ukrainian].
7. Ministry of Finance of Ukraine (2021). *Official web-site*. Retrieved from <https://www.mof.gov.ua/uk> [in Ukr.]
8. Overview of the banking sector (2021). Periodicals of the National Bank of Ukraine. Retrieved from <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?Id=80799454> [in Ukr.]
9. Demenkov, M. S. (2009). Internet technologies in customer service of the bank. *Bankivs'ka sprava*, 1, 58-65 [in Ukrainian].
10. How fintech affects banks and financial services? Retrieved from <https://justcoded.com/blog/the-impact-of-fintech-on-banks-and-financial-services/>
11. Koturanova, T. V., Vartokha, J. S. & Alexandrova, M. O. (2019). Internet banking in Ukraine – innovative development of the banking sector. *Ekonomichnyy prostir*, 146, 43-56 [in Ukrainian].
12. 10 reasons to install Sense SuperApp – a new digital bank from «Alpha». Retrieved from <https://minfin.com.ua/2021/07/22/65995882/>
13. Korobova, G. G. (2015). *Bankivs'ka sprava*. Kyiv: Info [in Ukrainian].

